

Radaj proti Polsku, rozsudek ze dne 28. 11. 2002

Stěžovatel: Radaj

Žalovaný stát: Polsko

Číslo stížnosti: 29537/95 a 35453/97

Datum: 28.11.2002

Článek Úmluvy: čl. 25

čl. 27

čl. 34

čl. 41

čl. 44

čl. 8

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: respektování korespondence/tajemství listovní a jiných záznamů a zpráv, respektování soukromého života, zásah

Významnost: 2

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

PRVNÍ SEKCE

28. listopadu 2002

VĚC RADAJ

(Rozsudek ve věci Radaj versus Polsko)

Evropský soud pro lidská práva - První sekce (dále jen „Soud“), zasedající jako senát, který tvořili soudci C. L. Rozakis, předseda, F. Tulkensová, G. Bonello, E. Levits, S. Botoucharova, E. Steinerová, L. Garlicki a pan S. Nielsen, zástupce tajemníka sekce, po neveřejném zasedání, které se konalo dne 7. listopadu 2002, vynesl tohoto dne následující rozsudek:

POSTUP

1. Případu předcházely dvě stížnosti (č. 29537/95 a č. 35453/97) proti Polské republice předložené Evropské komisi pro lidská práva (dále jen „Komise“) podle bývalého článku 25 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“) polským občanem panem Zbigniewem Radajem (dále jen „stěžovatel“) ve dnech 16. února a 4. října 1996.
2. Polská vláda (dále jen „Vláda“) byla zastoupena panem Krzysztofem Drzewickim z Ministerstva zahraničních věcí.

3. Stěžovatel zejména tvrdil, že po dobu, kdy byl ve vazbě, byla jeho korespondence s orgány Úmluvy dvakrát zadržena, otevřena a přečtena správou vězení a soudem, u něhož dosud probíhá trestní řízení proti jeho osobě.
4. Stížnosti byly postoupeny Soudu dne 1. listopadu 1998, když vstoupil v platnost Protokol č. 11 k Úmluvě (článek 5 § 2 Protokolu č. 11).
5. Stížnosti byly přiděleny Čtvrté sekci (ustanovení 52 § 1 Jednacího řádu Soudu). V rámci této sekce byl v souladu s ustanovením 26 § 1 Jednacího řádu Soudu vytvořen senát, pověřený se tímto případem zabývat (článek 27 § 1 Úmluvy). Dne 14. října 1999 Soud rozhodl obě žádosti spojit.
6. Dne 1. listopadu 2001 změnil Soud složení svých sekcí (ustanovení 25 § 1 Jednacího řádu Soudu).
7. Rozhodnutím ze dne 21. března 2002 prohlásil Soud stížnosti za částečně přípustné.

SKUTKOVÉ OKOLNOSTI

1. Okolnosti případu
2. Stěžovatel je polský občan, který se narodil v roce 1953 a žije ve Varšavě.
3. Během doby, kdy byl stěžovatel ve vazbě, byly dva dopisy sekretariátu Evropské komise pro lidská práva, podané na poštu ve dnech 20. března 1996 a 14. května 1996, zadrženy, otevřeny a přečteny správou vězení Varšava - Sluzewiec. Poté byly postoupeny Okresnímu soudu ve Varšavě, u něhož v té době probíhalo trestní řízení proti stěžovateli, a byly přečteny soudem.
4. Dne 29. dubna 1996 požádal stěžovatel předsedu Okresního soudu ve Varšavě, aby mu vysvětlil, na jakém právním základě byla jeho korespondence s Evropskou komisí pro lidská práva otevřena a přečtena.
5. Svou stížnost stěžovatel zopakoval dne 31. července 1996 v dopise předsedovi krajského soudu. Ve své odpovědi ze dne 15. října 1996 jej předseda krajského soudu informoval, že článek 8 Úmluvy nezakazuje censuru korespondence osob ve vazbě. Taje rovněž povolena podle oddílu 33 § 2 pravidel vazby. Korespondence zasílaná Evropské komisi pro lidská práva spadá pod rozsah tohoto ustanovení. Dále bylo uvedeno, že text Úmluvy neobsahuje ustanovení o neporušitelnosti korespondence s Evropskou komisí pro lidská práva.
6. Relevantní vnitrostátní právo a praxe
7. Situace osob ve vazbě byla v relevantní době upravena zákonem o výkonu trestů z roku 1969. Podle článku 89 se veškerá korespondence zadrženého otvírala, četla a v případě potřeby byla censurována, pokud prokurátor či soud nerozhodli jinak. Žádné ustanovení zákona neupravovalo opravný prostředek, jímž by se mohl napadnout způsob nebo rozsah censury korespondence zadrženého.
8. Práva osob ve vazbě, pokud jde o jejich korespondenci, byla dále upravena v oddíle 33 pravidel vazby. Ten stanovil, že korespondence osob ve vazbě podléhá prohlídce správou vězení a orgány provádějícími trestní řízení, tj. buď státním prokurátorem, nebo soudcem, a to v závislosti na dosaženém stadiu řízení.
9. Dne 6. července 1997 přijal parlament nový zákon o výkonu trestů. Článek 102 tohoto zákona, který vstoupil v platnost dne 1. ledna 1998, stanoví, že odsouzené osoby nemají právo na necensurovanou korespondenci se státními orgány a s ombudsmanem. Článek 103 dále stanoví, že odsouzené osoby a jejich právní zástupci mohou podávat stížnosti u mezinárodních agentur zřízených podle mezinárodních smluv pro ochranu lidských práv, ratifikovaných Polskem. Korespondence vězňů bude v takovýchto případech doručena bez průtahů a nebude podléhat cenzuře.
10. Podle článku 512 nového zákona jsou práva osob ve vazbě v podstatě stejná jako práva osob odsouzených na základě pravomocného rozsudku.

PŘÁVNÍ ZJIŠTĚNÍ

1. Údajné porušení článku 8 § 1 Úmluvy
2. Stěžovatel si stěžoval, že během jeho vazby byla jeho korespondence s orgány Evropské úmluvy o ochraně lidských práv zadržována, otvírána a čtena vnitrostátními orgány. Odvolal se na článek 8 Úmluvy, jehož příslušná část zní:

„1. Každý má právo na respektování své (...) korespondence.

2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.“
3. Vláda namítla, že kontrola korespondence zadržovaných osob není sama o sobě neslučitelná s Úmluvou. Polské právo, zejména ustanovení pravidel vazby a především jejich oddíl 33, jak byl aplikovatelný v předmětné době, stanovilo, že korespondence osob ve vazbě podléhá buď kontrole vyšetřujících orgánů, nebo soudu. Proto zasahování bylo „v souladu se zákonem“.
4. Vláda dále tvrdila, že neexistují důvody k pochybnostem, že kontrola stěžovatelovy korespondence byla prováděna proto, aby byla jistota, že neobsahuje materiál, který by mohl ohrozit bezpečnost vězení nebo bezpečnost jiných osob, nebo by byl v jiném smyslu kriminální povahy. Pokud jde o dopisy od orgánů Evropské úmluvy o ochraně lidských práv, kontrola vykonávaná soudem měla čistě technickou povahu a sledovala legitimní účel ve smyslu článku 8 § 2 Úmluvy.
5. Stěžovatel namítl, že jeho korespondence s orgány Úmluvy neměla být zadržována, otvírána a čtena státními orgány.
6. Soud především konstatuje, že praxe otevírání a čtení dopisů vězňů je zasahováním do práva stěžovatele na respektování korespondence ve smyslu článku 8 Úmluvy. Soud rovněž připomíná, že je svrchovaně důležité pro účinné působení systému individuálních stížností zaručeného článkem 34 Úmluvy, aby stěžovatelé nebo potenciální stěžovatelé měli možnost svobodně komunikovat s orgány Úmluvy, aniž by podléhali jakékoliv formě nátlaku ze strany orgánů směřujícímu ke stažení nebo modifikaci jejich stížností (viz rozsudek ve věci Akdivar a ostatní v. Turecko ze dne 16. září 1996, Reports 1996-IV, str. 1219, § 105; rozsudek ve věci Kurt v. Turecko ze dne 25. května 1998, Reports 1998-III, str. 1192, § 159). Soud si je dobře vědom toho, že v daném případě nebylo uvedeno nic o nemístném nátlaku. Nicméně se Soud domnívá, že je velice důležité pro účinný výkon práva na individuální stížnost podle Úmluvy, aby korespondence vězňů se Soudem nepodléhala žádné kontrole, která by jim mohla potenciálně bránit při předkládání jejich případů Soudu.
7. Je třeba prozkoumat, zda napadené zasahování splňovalo podmínky stanovené odstavcem 2 článku 8. Dané opatření musí být především „v souladu se zákonem“, což zejména vyžaduje, aby napadené opatření mělo základ ve vnitrostátním právu. V tomto ohledu Soud poznamenává, že oddíl 33 pravidel vazby, jak byl aplikovatelný v předmětné době, stanovil, že korespondence osob ve vazbě podléhá automatické kontrole vazebním zařízením. Korespondence měla být také přečtena orgánem činným v trestním řízení (viz výše odst. 13). Proto pro napadené zasahování existoval právní základ.
8. Avšak výraz „v souladu se zákonem“ nejenže nutně předpokládá soulad s vnitrostátním zákonem, avšak týká se rovněž kvality tohoto zákona. Vnitrostátní právo musí stanovit dostatečně jasně rozsah a způsob výkonu relevantního diskrečního práva svěřeného státním orgánům, aby zajistilo jednotlivcům minimální stupeň ochrany, na kterou mají občané právo v souladu s principem právního státu v demokratické společnosti (viz, mimo jiné, rozsudek ve věci Domenichini v. Itálie ze dne 15. listopadu 1996, Reports 1996-V, str. 1800, § 33; rozsudek ve věci Petra v. Rumunsko ze dne 23. září 1998, Reports 1998-VII, str. 2853, § 36).
9. Soud připomíná, že aplikovatelná ustanovení polského práva, ve znění platném v předmětné době, umožňovala automatické otevírání a čtení korespondence vězňů vězeňskou správou a

orgány činnými v trestním řízení. Aplikovatelná ustanovení tudíž nečinila žádný rozdíl mezi různými kategoriemi osob, s nimiž si vězni korespondovali. Orgány ani nebyly povinny učinit odůvodněné rozhodnutí, specifikující důvody, pro které bylo učiněno. Kromě toho relevantní ustanovení nestanovila žádné principy upravující výkon této kontroly korespondence. Nespecifikovala zejména způsob a časový rámeček, během kterého měla být provedena. Dále pak žádné zákonné ustanovení neupravovalo opravný prostředek, který by umožňoval zadrženým osobám napadnout způsob a rozsah aplikace tohoto opatření.

10. V tomto světle shledal Soud v podobném případě, týkajícím se korespondence zadržené osoby s polským ombudsmanem, že polské právo ve znění platném v předmětné době neupravovalo dostatečně jasně rozsah a způsob výkonu diskrečního práva svěřeného státním orgánům, pokud jde o kontrolu korespondence vězňů (rozsudek ve věci Niedbala v. Polsko, stížnost č. 27915/95, ze dne 4. července 2000). Soud nevidí důvody, proč by měl v daném případě rozhodnout odlišně. Proto zasahování do korespondence stěžovatele nesplňovalo požadavky, pokud jde o podmínku „v souladu se zákonem“.
11. Ve světle toho, co bylo uvedeno výše, Soud nepokládá za nutné v daném případě zkoumat, zda byly splněny požadavky odstavce 2 článku 8.
12. Proto došlo k porušení článku 8 § 1 Úmluvy.
13. Aplikace článku 41 Úmluvy
14. Článek 41 Úmluvy stanoví:

„Jestliže Soud zjistí, že došlo k porušení Úmluvy nebo Protokolů k ní, a jestliže vnitrostátní právo dotčené Vysoké smluvní strany umožňuje pouze částečnou nápravu, přiznává Soud v případě potřeby poškozené straně spravedlivé zadostiučinění.“

1. Škoda
2. Stěžovatel požadoval finanční kompenzaci ve výši 250 000 PLN.
3. Vláda namítla, že stěžovatelovy požadavky jsou značně přehnané a že škoda, pokud ji vůbec stěžovatel utrpěl, by měla být stanovena ve světle relevantní judikatury Soudu v jeho případech proti Polsku a s přihlédnutím k situaci v národním hospodářství.
4. Soud se domnívá, že stěžovatel utrpěl určitou morální újmu s ohledem na zasahování do jeho korespondence s orgány Úmluvy, a přiznává mu částku 500 EUR.
5. Náklady a výdaje
6. Stěžovatel nepožadoval žádnou náhradu nákladů a výdajů spojených s řízením před Soudem.
7. Úroky z prodlení
8. Soud se domnívá, že úroky z prodlení by měly vycházet z marginální úrokové míry pro půjčky Evropské centrální banky, k níž by měly být připočteny tři procentní body.

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD JEDNOMYSLNĚ

1. Potvrzuje, že byl porušen článek 8 § 1 Úmluvy;
2. Potvrzuje,

(a) že žalovaný stát je povinen zaplatit stěžovateli do tří měsíců ode dne, kdy se tento rozsudek stane konečným ve smyslu článku 44 § 2 Úmluvy, částku 500 EUR (pět set euro) jako náhradu morální škody a částku 300 EUR (tři sta euro) jako náhradu nákladů a výdajů, které budou převedeny na národní měnu žalovaného státu kursem aplikovatelným v den vyrovnání, plus všechny poplatky, které mohou být splatné;

(b) že po uplynutí výše uvedených tří měsíců až do vyrovnání budou splatné prosté úroky z výše uvedených částek, a to ve výši rovnající se marginální úrokové míře pro půjčky Evropské centrální banky během doby prodlení plus tři procentní body;

3. Zamítá zbývající část stěžovatelova požadavku na spravedlivé zadostiučinění.

Vyhotoveno v anglickém jazyce a oznámeno písemně dne 28. listopadu 2002 v souladu s ustanovením 77 § 2 a 3 Jednacího řádu Soudu.

Soren NIELSEN

zástupce tajemníka

Christos ROZAKIS

předseda